

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА**

СИВИК Оксана Анатоліївна

УДК 378.091 . 12.001.3-051 : 7(477)''19/20''

**РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ
МОЛОДІ В СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ
(ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ - 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, професор
КОВАЛЬЧУК Володимир Юльянович,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка,
завідувач кафедри математики та методики
викладання математики початкового навчання.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ЩОЛОКОВА Ольга Пилипівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
завідувач кафедри фортепіанного
виконавства та художньої культури;

кандидат педагогічних наук, доцент
СМІРНОВА Оксана Олексіївна,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
Університет імені Григорія Сковороди»,
доцент кафедри мистецьких дисциплін і
методики навчання.

Захист відбудеться 29 грудня 2014 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 28 листопада 2014 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В.Д. Сиротюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Становлення глобального інформаційного простору, зміна форм соціальної комунікації, зміщення морально-етичних орієнтирів актуалізують необхідність обґрунтування нової парадигми виховання як процесу формування людини. Ще І. Кант вказував, що «у вихованні прихована велика таємниця вдосконалення людської природи. Завдяки вихованню людська природа розвиватиметься все краще і краще і їй можна надати такої форми, яка відповідала б ідеалу людяності».

Освіта у сучасному світі багатогранна, і однією з них є можливість входження людини у світ культури, культурна соціалізація особистості. «А культура, - стверджує Т. Шатунова, - наскільки б суперечливою не була, все одно завжди пов'язана з естетикою. Через це сфера і процес освіти завжди зумовлені впливом естетичного начала: безкорислива насолода від зіткнення з відкриттям істини, наявність досконалих, вигострених форм викладання, що межують з мистецтвом, зустріч з красою розумної думки». Також існують механізми «практичної естетики» - це оформлення будівель, аудиторій та інших приміщень навчального закладу, зовнішній вигляд викладачів і студентів, норми етикету, що включають естетичний аспект.

Актуальність теми дисертаційного дослідження визначається тим значенням, яке набуває естетичне виховання особистості в умовах сучасної дійсності. Завдання, що стоїть сьогодні перед педагогічною освітою, - це виховання особистості висококультурної, професійної, що здатне будувати свою життєдіяльність за законами гармонії і краси. Ця вимога повністю узгоджується з положеннями Болонської декларації, що передбачає організацію освіти на основі толерантної до різноманітних культур і яка затверджує центральну роль університетів у розвитку європейських культурних цінностей.

В естетико-філософській науковій літературі є цілий ряд досліджень, що розкривають суть, специфіку, завдання естетичного виховання, його взаємозв'язок з іншими напрямками виховної роботи, роль естетичного виховання у формуванні особистості. Особливо актуальними можна назвати роботи Ю. Борєва, А. Здравомислова, Д. Кабалевського, М. Кагана, П. Каптерева, Н. Киященко, О. Кривцуна, О. Ларміна, Б. Неменського, М. Овсяннікова, У. Суни, К. Ушинського та ін.

Проблема естетизації освітнього середовища, яке розглядається як діяльнісна основа і стійка сукупність культурних цінностей, на сьогодні є актуальною. Вона, з одного боку, вбирає в себе предметну сферу, певним чином організовані предметні результати художньо-мистецької діяльності, а з іншого - форми стосунків людей з реаліями культури, естетичного оточення.

Поняття «естетичне середовище» ввійшло до сфери досліджень різних наук досить давно. Різні її аспекти висвітлені в наукових працях філософів (М. Каган, М. Киященко, Л. Новикова та ін.), соціологів (Ю. Лармін, У. Суна та ін.), психологів (М. Хейдметс, Т. Нїйт та ін.), теоретиків архітектури і дизайну (В. Аронов, В. Глазичев, А. Іконніков, Л. Шепета та ін.), соціальних екологів (А. Ахієзер, Д. Михайлов, Ю. Лепик та ін.).

Навчальна і позанавчальна діяльність студентів у системі педагогічної освіти пронизана елементами естетично організованого середовища, яке створює атмосферу високої естетичної і етичної поведінки викладачів і студентів, здійснює естетизацію їх діяльності в навчально-виховному процесі. Естетичне середовище навчання і виховання, естетична організація робочого місця викладача, його естетична зовнішність і етика в спілкуванні зі студентами комплексно формують культуру людини, її духовний світ і уявлення про красу.

У широкому сенсі естетичне виховання трактують як цілеспрямоване формування естетичного ставлення людини до дійсності. Це специфічний вид суспільно значущої діяльності, здійснюваної суб'єктом (суспільством і його спеціалізованими інститутами) щодо об'єкта (індивіда, особи, групи, колективу, спільноти) з метою вироблення в останнього системи орієнтації у світі естетичних і художніх цінностей відповідно до уявлень, що склалися в цьому конкретному суспільстві, про їх характер і призначення. В процесі виховання в індивідів виробляється система цінностей, що структурує їх внутрішній духовний зміст. На цій основі формується і розвивається здатність людини до естетичного сприйняття і переживання, її естетичний смак і уявлення про ідеал. Виховання красою і через красу формує естетико-ціннісну орієнтацію особистості, розвиває здатність до творчості, до створення естетичних цінностей у сфері трудової діяльності, в побуті, у вчинках і поведінці і, звичайно, в мистецтві.

Найбільш ефективно людина освоює національну ідею через систему освіти та виховання. Існує низка суперечностей, які стримують цей процес. Найвагомішим у цій низці суперечностей є розбіжність між реальним станом освіти і декларованим загальними та офіційними документами. Саме тут проявляється конструктивна роль української літератури, яка є віддзеркаленням багатой духовності українського народу, його цивілізованості й високої моральності. З точнішого боку вона є скарбницею його етичних та естетичних поглядів, виявом творчого потенціалу та обдарованості. Як мистецтво слова літератури несе в собі потужний заряд позитивної духовної енергетики, здатна формувати й передавати загальнолюдські й національні цінності від покоління до покоління, культивувати їх у людських душах. Засобами мистецтва слова національне письменство допомагає плекати, збагачувати внутрішній світ дитини, позитивно впливати на її свідомість і підсвідомість, спрямовувати морально-етичний потенціал в позитивному річищі, розвивати інтелект, креативні здібності, естетичний смак.

Проте питання естетичного виховання в процесі навчання української літератури до сьогодні фактично не досліджені. В практиці її викладання все ще спостерігається очевидний пріоритет інтелектуального розвитку над емоційним. В сучасних умовах проблеми систематичного, різностороннього естетичного розвитку студентів в педагогічній науці ще не отримали теоретичного осмислення і науково-методичної розробки. Це ускладнює розкриття специфіки естетичного виховання студентів вищих педагогічних

навчальних закладів у сьгоднішніх педагогічних умовах як соціокультурного, освітньо-розвиваючого феномену.

Все викладене вище актуалізує проблему естетичного виховання студентів, що й зумовило вибір теми дослідження **«Розвиток естетичного виховання студентської молоді в системі педагогічної освіти України (друга половина XX – початок XXI століття)»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах тематичного плану Дрогобицького державного університету імені Івана Франка «Зміст навчання і виховання в умовах реформування освіти України» (протокол № 5 від 23.12.2010 р.).

Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 1 від 21.01.2010 р.) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 10 від 18.12.2012 р.).

Мета дослідження полягає у здійсненні цілісного наукового аналізу розвитку естетичного виховання студентської молоді в системі педагогічної освіти України (друга половина XX – початок XXI століття) та визначенні прогностичних можливостей естетично-виховного потенціалу української літератури.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати становлення та розвиток теорії і практики естетичного виховання студентської молоді у вищій школі.

2. Розкрити зміст поняття «естетичне виховання» та обґрунтувати його як педагогічну категорію. Визначити поняття і принципи естетичного виховання в процесі естетико-орієнтованого навчання української літератури.

3. Виявити естетичні цінності в системі орієнтації молоді і виділити завдання естетичного виховання студентів з урахуванням їх потреб і переваг; виділити й обґрунтувати умови впровадження естетичного виховання в процес естетико-орієнтованого навчання української літератури у ВНЗ.

4. Розробити модель естетичного виховання студентів ВНЗ засобами української літератури.

Об'єкт дослідження – естетичне виховання студентської молоді в системі педагогічної освіти України.

Предмет дослідження - теоретико-методологічні засади розвитку естетичного виховання студентської молоді у системі педагогічної освіти України.

На різних етапах історико-педагогічного дослідження використовувалися наступні **методи**: теоретичне узагальнення історичних фактів, подій і явищ; систематизація наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників. Результати теоретичного, історико-педагогічного аналізу літературних джерел дали змогу систематизувати фактологічний матеріал для вивчення досліджуваної проблеми, визначити основу проведення дослідження. Порівняльно-зіставний метод дав можливість зіставити і порівняти події, явища і факти, простежити генезу поглядів різних науковців та практиків на роль і

місце естетичного виховання студентської молоді у системі педагогічної освіти; історико-ретроспективний метод допоміг охарактеризувати зміст, цінності, форми й методи естетичного виховання студентів у вищій школі. Методи порівняльно-історичного аналізу дали змогу обґрунтувати необхідність використання досвіду естетичного виховання другої половини ХХ – початку ХХІ століття у сучасних умовах.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* окреслено й обґрунтовано умови впровадження естетичного виховання в процес навчання української літератури у педагогічних ВНЗ; проаналізовано становлення та розвиток теорії і практики естетичного виховання студентської молоді у вищій школі; розроблено модель естетичного виховання студентів ВНЗ засобами української літератури;

- *розширено* зміст поняття «естетичне виховання» та обґрунтовано його як педагогічну категорію. Визначено поняття і принципи естетичного виховання в процесі естетико-орієнтованого навчання української літератури;

- *подальшого розвитку* набули естетичні цінності в системі орієнтації молоді і виділені завдання естетичного виховання студентів з урахуванням їх потреб і переваг.

Методологічною основою дослідження слугують: теорія наукового пізнання; ідеї про сутність людини, про взаємозалежність та взаємозумовленість соціальних і педагогічних явищ; основні положення гуманістичної педагогіки; концепції і теорії сучасної професійної освіти і розвитку особистості у вищій школі (С. Безносів, Н. Бордовська, І. Зимова, С. Кошелева, А. Реан, В. Рибніков, Ю. Шаранов, А. Шестаков, В. Якунін та ін.); дослідження з проблем естетики і естетичного виховання в умовах освіти (Ю. Борєв, Л. Выготский, Г. Гегель, А. Здравомислов, Д. Кабалевський, М. Каган, П. Каптерев, Н. Киященко, О. Кривцун, О. Лармін, Б. Неменський, М. Овсянніков, У. Суна, К. Ушинский та ін.); концепції лінгвокультурологічного навчання, ролі літератури і культури в процесі розвитку особистості і суб'єкта діяльності (Г. Антипов, Є. Верещагін, О. Донських, І. Зимова, В. Костомаров, І. Морковина, Ю. Сорокін, С. Тер-Мінасова та ін.)

Практичне значення дослідження становлять теоретичні висновки і положення, узагальнений досвід теорії і практики естетичного виховання в педагогічній науці, що розкривають ефективні шляхи виховання студентської молоді, розроблена педагогічна модель естетичного виховання студентів ВНЗ засобами української літератури, яка здійснюється в наступних основних аспектах: інтонаційно-образному, лінгвокультурологічному, активному використанні на заняттях програм поліхудожнього розвитку, педагогічній підтримці самостійної творчої діяльності студентів і комунікативній (ведення конструктивного діалогу).

Впровадження результатів дослідження здійснено в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка (довідка № 639 від 29 квітня 2014 року), Чернігівському національному педагогічному

університеті імені Т.Г. Шевченка (довідка № 4 від 15.01.2014 р.), Запорізькому національному технічному університеті (довідка № 351/14 від 12.02.2014 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження доповідалися, обговорювалися і знайшли схвалення на науково-практичних конференціях і семінарах: Міжнародній науково-практичній конференції «Наукова еліта як соціально-економічний фактор розвитку держав в умовах глобалізації» (Київ, 2010); III Міжнародній науковій конференції «Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи» (Харків, 2011); VII Всеукраїнській з міжнародною участю науково-практичній конференції «Молода наука України. Перспективи та пріоритети розвитку» (Одеса, 2011); Всеукраїнській науковій конференції молодих учених (Умань, 2011); Всеукраїнському науково-методичному семінарі «Інноваційні технології в дошкільній освіті» (Київ, 2011); Всеукраїнському науково-методичному семінарі «Інноваційні технології в дошкільній освіті: духовний розвиток дитини» (Київ, 2011); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасне дошкілля: реалії та перспективи» (Київ, 2011); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Українське слово мовами народів світу» (Дрогобич, 2011); Міжнародній науковій конференції «Сучасні напрямки викладання гуманітарних дисциплін в середніх та вищих навчальних закладах: мова, література, історія» (Горлівка, 2011); V Міжнародній науковово-практичній конференції «Сучасне дошкілля: реалії та перспективи» (Київ, 2012); I Міжнародній науково-практичній конференції студентів і молодих вчених «Дитинство. Освіта. Соціум» (Київ, 2012); VII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Етнос. Культура. Нація» (Дрогобич, 2012); Всеукраїнській науково-практичній конференції, присвяченій 199-й річниці від дня народження Тараса Шевченка «Українське слово мовами народів світу» (Дрогобич, 2013).

Публікації. Основний зміст і результати теоретичного та експериментального дослідження відображено у 17 наукових публікаціях, серед яких: 7 статей у наукових фахових виданнях України, 2 - у закордонних наукових фахових виданнях, 8 – матеріали науково-практичних конференцій.

Структура дисертації зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (187 найменувань). Загальний обсяг роботи 238 сторінок, основний зміст дисертації викладено на 220 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** розкрито проблему дослідження, обґрунтовано її актуальність та доцільність, визначено об'єкт, предмет і мету дослідження, відповідно до яких сформульовано основні завдання, описано методи, які застосовувались для досягнення поставленої мети, розкрито наукову новизну та практичне значення здобутих результатів, зв'язок обраного напрямку дослідження з науковими планами, темами, окреслено внесок здобувача у працях та впровадження результатів дослідження, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі **«Теоретико-методологічні засади розвитку естетичного виховання студентської молоді у системі педагогічної освіти України»** вказано, що одним з основних культурно-виховних, ціннісно-моральних та естетично-формуючих факторів людської цивілізації є художня література. Її вплив на особистість важко переоцінити. Прочитання художнього літературного твору створює особистісно-ціннісне середовище. Воно є джерелом естетично-виховного впливу, формує комплекс чуттєвих, поняттєвих, художніх образів, які, зрештою, визначають естетичне світосприйняття людини. В педагогічному плані вплив прочитання художнього літературного твору - це засіб виховання дитини чи молоді людини на основі найкращих культурних прикладів ціннісно-естетичної творчості. Українська література в усій повноті та художній поліфонії була відкрита для читача порівняно недавно, а зараз постає важливою і незамінною основою виховання майбутніх поколінь. Ця проблематика досліджується такими відомими суспільствознавцями і літературознавцями, як В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко, І. Надольний, В. Погребенник, В. Яременко та ін.

Найбільш вдало, на наш погляд, відбив мету естетичного виховання М. Рукавіцин, який вважає: «Кінцева мета естетичного виховання - гармонійна особистість, всебічно розвинена людина - ... освічена, прогресивна, високоморальна, що володіє умінням працювати, бажанням творити, що розуміє красу життя і красу мистецтва».

Ця мета також відображає й особливість естетичного виховання як частину всього педагогічного процесу. Будь-яка мета не може розглядатися без завдань. Більшість педагогів, зокрема Г. Лубківський, Д. Лихачов, Н. Киященко та інші, виокремлюють три провідні завдання, які мають свої варіанти також в інших вчених, але при цьому не втрачають головної суті. Це «створення певного запасу елементарних естетичних знань і вражень, без яких не можуть виникнути нахил, потяг, інтерес до естетично значущих предметів і явищ». Суть цього завдання полягає в накопиченні різноманітного запасу звукових, колірних і пластичних вражень. Педагог повинен вміло підібрати за вказаними параметрами такі предмети і явища, які будуть відповідати нашим уявленням про красу. Таким чином, буде формуватися чуттєво-емоційний досвід. Необхідні також конкретні знання про природу, самого себе, про світ художніх цінностей.

Друге завдання естетичного виховання полягає у «формуванні на основі отриманих знань і розвитку здібностей художнього і естетичного сприйняття таких соціально-психологічних якостей людини, які забезпечують їй

можливість емоційно переживати і оцінювати естетично значущі предмети і явища, насолоджуватися ними». Вектор цього завдання скерований на розширення парадигми естетичного світосприйняття. Адже трапляється, що частина молоді, зокрема студенти, цікавляться, наприклад живописом, лише на загальноосвітньому рівні. Вони намагаються запам'ятати назву твору, художника, потім звертаються до нового полотна. Ніщо не викликає в них здивування, не змушує зупинитися і насолодитися довершеністю творів. Б. Лихачов зазначає, що «... таке швидке знайомство з шедеврами мистецтва виключає один із головних елементів естетичних відносин - милування».

Третє завдання естетичного виховання пов'язане з формуванням у кожної особистості естетично творчих здібностей. Головне завдання полягає в тому, щоб «виховати, розвинути такі якості, потреби та здібності особистості, які перетворюють індивіда на активного, творця естетичних цінностей, дозволяють йому не лише насолоджуватися красою світу, але й перетворювати його «за законами краси».

Покладаючись на практику виховної роботи, зазвичай виділяють наступні структурні компоненти естетичного виховання: естетична освіта, яка закладає теоретичні і ціннісні основи естетичної культури особистості; художнє виховання в його освітньо-теоретичному і художньо-практичному вираженні, що формує художню культуру особистості в єдності навичок, знань, ціннісних орієнтацій, смаків; естетична самоосвіта і самовиховання, орієнтовані на самовдосконалення особистості; виховання творчих потреб і здібностей особистості.

Незалежно від вибору пріоритетної схеми естетичного виховання, тільки сформованість і вплив усіх її компонентів можуть привести до естетичних перетворень особистості, формування справжньої людини культури. Реалізація завдань та ідей естетичного виховання багато в чому залежить від принципових положень, які визначають організацію виховної роботи у вищій школі.

Принципи естетичного виховання включають вихідні положення, у яких викладено загальні вимоги до змісту, методів, організації виховного процесу. Розглядаючи найбільш важливі складові системи естетичного виховання студентів, вважаємо за потрібне виокремити наступні принципи: загальність естетичної і художньої освіти; комплексний підхід; естетична цілісність освітнього простору; єдність народності і полікультурності у вихованні; діалогічність; зв'язок між естетичною самореалізацією і формуванням світогляду; єдність сприйняття естетичного особистістю і її загальним психічним розвитком.

Першою умовою, яка повинна враховуватися в практиці естетичного виховання студентів, слід назвати оволодіння професією. Молода людина прагне до знань, щоб, засвоївши їх, утвердити себе як особистість у тій чи іншій формі діяльності.

В якому співвідношенні перебувають професійне навчання і естетичне виховання? Чи можна вважати, що одні професії передбачають певну естетичну освіченість, а інші можуть обійтися без неї?

Тут відповідь однозначна, оскільки втіленням естетичного ідеалу має бути особистість в єдності її духовного змісту і зовнішньої культури. Всяка професія може і повинна стати тим полем діяльності, на якому здійснюється вдосконалення людини. Для інженера, агронома чи економіста необхідні не лише професійні знання, а й високий рівень естетичного втілення розумової та емоційної культури. Оволодіння професією повинно органічно доповнюватися всебічним розвитком студента. Мало оволодіти знаннями, - треба ще навчитися мислити. З етичного погляду прекрасною вважається та людина, яка досягла високої розумової культури, а остання, як відомо, оцінюється не лише кількістю знань, а й умінням оперувати ними. Головне в розвиненому мисленні - це здатність проникнути в суть суперечностей, творчо осмислити їх, сформулювати власну думку, перейти до практичного втілення набутих знань. Справді вільне тільки те мислення, яке базується на пізнаних закономірностях, відповідає логіці розвитку подій і речей, творчо переосмислює досягнуте і вносить нове в скарбницю людського пізнання. Завдання викладачів-наставників вищої школи полягає в тому, щоб на основі оволодіння професійними знаннями розвинути у студента високу культуру думки, навчити його творчо осмислювати суперечності дійсності. А це і є шлях реалізації ідеалу краси.

Друга, не менш важлива умова, яку не можна обминути в естетичному вихованні студентства, - це притаманні юнацтву мрії про майбутнє, підвищена емоційність і захопленість, інколи надмірна гарячковість і категоричність суджень, глибоке усвідомлення сенсу життя, важливості власного місця в ньому, відчуття повноти і радості життя. Ці риси безпосередньо виражають процес становлення юнаків та дівчат, формування особистості в душі естетичного ідеалу. Але таке сприйняття дійсності повинно поєднуватися з пізнанням реальних суперечностей і труднощів розвитку виробництва. Тому студент повинен пізнати глибини процесів життя.

Третьою умовою є мистецтво. Воно звернене до почуттів, а через них - до волі й розуму людини і здатне глибоко впливати на її духовний світ. З погляду пізнання естетичного ідеалу мистецтво дає не менше, ніж вивчення естетики. Адже мистецтво - це матеріалізований ідеал, у ньому художньо втілено те, чого досягло суспільство на шляху вдосконалення людини і форм суспільного життя. Природно, що сприйняття кращих творів української національної художньої літератури та живопису, музики та кінематографії допоможе студентові емоційно-чуттєво сприйняти естетичний ідеал, розбудить в ньому жадобу наслідування і прагнення розвинути в собі кращі риси.

Шляхи організованого естетичного виховання студентської молоді багатогранні і, мабуть, можуть бути згруповані по-різному. Ми виділяємо кілька великих груп, саме тих, які вже сформувалися в сучасній практиці і кожна з яких сприяє естетичному вихованню принципово іншим способом. По-перше, це праця, у сфері якої формуються основні, в тому числі естетичні, потреби людини. Відповідно організований трудовий процес здатний на виключної сили естетичний вплив. По-друге, планомірний цілеспрямований естетичний вплив через предметне середовище. Архітектура, виробничий і

житловий інтер'єр, внутрішнє оформлення будівель громадського призначення (театрів, палаців і будинків культури, бібліотек, установ громадського харчування тощо), вигляд продуктів, оформлення вітрин - все це сприяє формуванню естетичного ставлення людини до світу. Природа, що є одним із найсильніших чинників стихійного естетичного впливу, часто включається також до системи естетичного виховання, організованої й керованої людиною. Третій шлях естетичного виховання - це шлях особистісного естетичного впливу на людину (студента), шлях естетичного виховання в процесі різноманітних суспільних відносин. Естетичне спілкування за вмілої його організації має чималу виховну силу. Естетика спілкування включає елементарні естетичні навички поведінки, а також естетику взаємин людей у праці (навчанні), побуті, під час відпочинку. Четвертий шлях естетичного виховання - це шлях естетичної освіти й навчання, тобто прямий педагогічний вплив на свідомість і почуття студентів. Цей шлях включає навчальну роботу ВНЗ, освітню діяльність культурно-масових і громадських організацій, а також його засоби масових комунікацій. П'ятий шлях естетичного виховання - це мистецтво, яке відіграє особливу роль у розвитку естетичного ставлення людини до світу.

У друому розділі **«Естетично-виховний контекст сучасної української літератури»** розкрито, що основне завдання естетично-виховного впливу сучасної української літератури полягає в тому, щоб знайти найбільш ефективні засоби впливу на чуттєву сферу особистості, зокрема, з метою розвитку естетичної культури як складової духовного життя через твори мистецтва. Естетична культура - складає багатшарове утворення, яке об'єднує всі види мистецтва та сам процес художньої творчості. Саме мистецтво формує комплекс відчуттів і думок студентів. Твори української класики формують їх цілісну особистість, а також виступають засобом морального, духовного та соціального вдосконалення. Саме художня література як вид мистецтва, розширює реальний життєвий досвід людини. Вона передає історично різноманітний досвід всього людства і дозволяє учням виробити власні ціннісні орієнтації і власну аксіологію.

Мистецтво було і є важливим компонентом культури нації. Саме художній твір є тим видом мистецтва, який усвідомлюється у контексті культури. Особистість є невід'ємною частиною художньої культури, яке розвиває в неї творчий дух. Звертаючись до класики, особистість виходить за межі реальної повсякденності. Воно відкриває загадковість пізнання. Тому особистість потребує вивчення творів художньої літератури. За допомогою творів української літератури особистість здатна сприймати докільця гармонійно. Синергетика художнього слова може проникати в найпотаємніші куточки людської душі, збуджувати при цьому емоції, активізувати уяву, викликаючи особливі переживання. Мистецтво має особливу значущість у процесі становлення художньої культури, адже твори українських класиків являють почуттєву образність, наочність, яскравість та виразність. І тому воно є важливою функцією і могутнім засобом формування художньої культури особистості як складової духовного життя.

В сучасній українській критиці своєю неординарністю, дискутивністю і змогою охопити та впорядкувати таке неоднозначне та хаотичне явище як сучасна українська література заслуговують на увагу дослідження Н. Гундорової, Р. Харчук, В. Даниленка. Так Володимир Даниленко у критичній книзі «Лісоруб у пустелі» запропонував типологічний аналіз творчості чотирьох поколінь українських письменників, - від шістдесятників до сучасників. Одна з найцікавіших доробок – Р. Харчук «Сучасна українська проза».

«Постмодерний період» - панорамне дослідження сучасної української прози, яке дає достатньо повне уявлення про те, що відбувається з нашою літературою «постмодерних» часів. Головна увага зосереджена на творчості тих письменників, які заявили про себе переважно протягом двох останніх десятиліть. Про українську специфіку постмодернізму вона зазначає, що він був/є реакцією на тоталітаризм/соцреалізм, а не на модернізм; до того ж, він не суперечить національному в культурі, як стверджують опоненти цього все ще популярного художнього напрямку.

Привертає увагу також спроба класифікувати сучасних українських авторів: наприклад, до станіславівського феномену (Івано-Франківська школа) належать Ю. Андрухович, Ю. Іздрік, Т. Прохасько; В. Медвідь, Є. Пашковський, О. Ульяненко, С. Процюк - представники неомодернізму, що асоціюється з «грунтівством» – на противагу «західництву». Окремо стоїть феміністичний дискурс сучасної прози: О. Забужко, Є. Кононенко, М. Матіос та літературно-підліткова альтернатива: С. Жадан, І. Карпа, Л. Дереш, С. Поваляєва, Т. Малярчук.

В сучасній українській критиці доволі поширені спроби класифікувати чи поділити митців за ознакою їх причетності до вікових чи часових різновидів. Так, існує класифікація, які розділяє письменників та поетів на восьмидесятників (О. Гриценко, В. Неборак, О. Ірванець, О. Лишега, Т. Мельничук, М. Воробйов та ін.) – тих, чиє становлення як поетів та письменників припало на 60-ті роки ХХ сторіччя, але видаватися вони змогли тільки у 80-х і, тих, хто розпочав власну діяльність у дев'яності. Їх твори насичені відмовою від колективізму та тоталітарної ідеології на користь індивідуалізму та свободі особистості.

Наступна категорія – «дев'яностики» (Ю. Андрухович, І. Андрусіак, Ю. Гудзь, О. Ульяненко, Ю. Покальчук та ін.) – творчість яких здебільшого визначається як постмодернізм. З голосних акцій “Бу-Ба-Бу” почалося розхитування традиційних уявлень про літературу та літературну творчість шляхом епатажу, пародії та відвертої гри «на публіку». Це і був бунт молодих поетів проти фатальної приреченості української літератури на стогін, страждання і вторинність. Агресивність, нігілізм і свавільність молодих не тільки були їх реакцією на болісне переживання дійсності, але й виявилися ефективною шокотерапією для всієї української літератури. Хвиля експериментаторства, екзистенційних узагальнень, фатальних пророцтв і тотального песимізму, якими починалися 90-ті, свідчила про те, що усвідомлення глибини культурної кризи відбулося.

Нове покоління, яке вже отримало епітет «двотисячники», або навіть «нульовички» (Любка Дереш, Н. Сняданко, С. Андрухович, О. Забужко,

С. Жадан тощо) – розвивають урбаністичні мотиви, фентезі, експлуатують еротичні та сексуальні мотиви. Треба зазначити, що таке розмежування дуже умовне, оскільки не є ані жанровим, ані віковим, а лише відображає час, коли той чи інший автор став популярним.

Критика сучасної української літератури акцентується також на надмірній політичності, та навіть її заангажованості, принаймні що стосується літератури 90-х років. Сучасна українська література, створена в Україні, перенасичена соціальними та політичним контекстами і жахливо, вкрай катастрофічно категорична. Складається враження, що ніби існує якийсь загальне замовлення, завдяки якому за межами соціально-політичної риторики ти не можеш вважатися письменником. Властиве вітчизняним гуманітаріям химерне поєднання фаху літератора з професією політолога у будь-якій іншій країні не вважається обов'язковою рисою самосвідомості сучасного поета.

Життя у суспільстві, котре трансформується на очах, примушує більшість письменників намагатися говорити мовою сучасності. На думку відомого поета Василя Махна, представника української діаспори, в цьому немає нічого поганого, якщо до відчуття замовлення та моди долучаються речі, котрі творять текст універсальний, себто прочитуваний не лише твоїми сучасниками та співвітчизниками, а й ширшим колом читачів.

Проте це ознака не лише української літератури, це помітно у більшості літератур посттоталітарних країн, котрі прощаються в такий спосіб з умовами несвободи. Надмірне перенасичення суспільними темами і мотивами — це реакція нової літератури на тривалий період недовомовленості, двозначності, брехливості, характерних для літератури радянського періоду.

У третьому розділі «**Проблема реалізації естетично-виховного ідеалу української літератури в навчальному процесі**» вказано, що основними методологічними та методичними принципами вивчення української літератури є: утвердження особистісно зорієнтованого навчання і виховання, спрямованого на всебічний розвиток студента; культурологічний підхід під час вивчення літератури у зв'язках із суміжними видами мистецтва; добір художніх текстів, у яких виражені національні та загальнолюдські цінності, що сприяють ідейно-естетичному розвитку студентів; забезпечення естетичного сприймання художніх творів з позицій сучасного літературознавства; створення сприятливих умов для власної професійної ініціативи та пошуку найефективніших методів і форм вивчення літератури у вищій школі.

Нами розроблена педагогічна модель (рис. 1) естетичного виховання студентів ВНЗ засобами української літератури, яка здійснюється в таких основних аспектах: інтонаційно-образному; лінгвокультурологічному; активному використанні на заняттях програм поліхудожнього розвитку; педагогічній і комунікативній (ведення конструктивного діалогу) підтримці самостійної творчої діяльності студентів.

Одним з аспектів розробленої педагогічної моделі є уявлення про те, що на основі знайденого естетичного ставлення до української літератури стає можливим повноцінне вивчення мистецтва слова в усній мові, починаючи з ораторського мистецтва і закінчуючи мистецтвом звучного слова, а в письмовій

мові - від художньої публіцистики до поезії.

Теоретичне обґрунтування педагогічної моделі естетичного виховання студентів ВНЗ засобами української літератури включає і розгляд декількох груп методів її навчання, спрямованих на естетичне виховання студентської молоді: 1) сугестопедичний метод навчання, який полягає в застосуванні досягнень сугестопедії - науки про розвиток різних методів неманіпулятивного і негіпнотичного характеру для навчання мови й літератури. Цей метод навчання ґрунтується на перетині резервів пам'яті, інтелектуальній активності студентів, залученні творів мистецтва (музики, живопису) на заняттях; 2) метод спонукання до «проникнення» у літературні твори та твори мистецтва і співпереживання при їх сприйнятті, що включає вироблення навичок отримання естетичної реакції.

При розробці моделі естетичного виховання студентів ВНЗ засобами української літератури враховано наступні принципи педагогіки мистецтва: образність, варіативність, імпровізація, емоційність і асоціативність, які сприяють активізації і розвитку творчих сил людини.

Важливим напрямом дослідження стало вивчення естетичного потенціалу навчальної дисципліни «Українська література» та її вплив на естетичний розвиток студентів. Нами визначені такі аспекти естетичного виховання в процесі вивчення української літератури: 1) інтонаційно-образний; 2) лінгвокультурологічний; 3) опора на використання програм поліхудожнього розвитку; 4) підтримка самостійної творчості студентів, пов'язаної з виконанням проектів з вивчення літератури, підготовкою презентацій з дисципліни тощо; 5) комунікативний аспект.

Процес реалізації моделі естетичного виховання студентів засобами української літератури здійснюється ефективно, якщо в процесі навчальної діяльності дотримуються наступні педагогічні умови: а) виявлення в змісті дисципліни (українська література) естетичного аспекту, зокрема інтонаційно-образної своєрідності, і систематичне застосування на заняттях цілеспрямовано відібраного естетично орієнтованого навчального матеріалу; б) залучення методів і технологій навчання, спрямованих на активізацію естетичного світу студентів; в) забезпечення дидактичних умов (педагогічна підтримка проявів творчої ініціативи й активізація самостійної творчої діяльності студентів; цілеспрямований розвиток їх мотивації на естетичний розвиток; психологічно комфортна атмосфера на заняттях української літератури); г) створення освітнього середовища для підвищення рівня естетичного розвитку студентів.

Рис. 1. Модель естетичного виховання студентів ВНЗ засобами української літератури

Як система розглядаються навчальний та виховний процеси під час вивчення української літератури. Компонентами цієї системи є: 1. Засвоєння учнями змісту естетичних та літературознавчих понять. 2. Вироблення практичних навичок володіння естетичними та літературознавчими поняттями, аналізу духовного світу письменника та образу-персонажа.

Системотворчим чинником, який об'єднав усі компоненти в єдину систему, виступає мета вивчення української літератури та зміст предмета. Основним завданням викладача-словесника є вироблення в учнів відповідних знань, умінь і навичок: а) оволодіння змістом відповідних естетичних та літературознавчих понять; б) засвоєння схеми аналізу духовного світу особистості; в) розуміння залежності поведінки, зокрема комунікативності, а часто й зовнішності письменника та його героїв від наповненості їхнього духовного світу; г) навички аналізу духовного світу письменника та образу-персонажа на основі «розшифрування» жестів, мови, вчинків тощо; д) умінь бачити автора у творі; е) умінь розглядати художній твір як цілісність.

ВИСНОВКИ

В процесі дослідження виконано всі його завдання. Аналіз результатів дослідження дає можливість зробити такі **висновки**:

1. Рівень естетичного виховання особистості - складна структурна освіта, яка включає низку взаємозв'язаних між собою елементів. До неї входить як теоретичне освоєння естетики, літератури, історії і теорії різних видів мистецтва, так і, головним чином, практичне ознайомлення з багатьма класичними і сучасними художніми творами, тобто весь запас знань, сформованих у свідомості особистості протягом життя. Основними чинниками естетичного виховання людини в розвиненому суспільстві є праця та інші види людської діяльності; вплив навколишнього наочного середовища; вплив творів мистецтва; заняття художньою самодіяльністю; теоретичне естетичне виховання. Всі чинники естетичного виховання органічно взаємодіють між собою. Особливо важливо розвинути прагнення людини до підвищення своєї естетичної і художньої культури, стимулювати її потребу в безперервній глибокій і різнобічній самоосвіті і самовихованні. Рівень естетичного виховання залежить від ступеня естетичної активності самої особистості, а всі чинники направлені саме на те, щоб її розвивати і стимулювати.

Процес естетичного виховання особистості складний і суперечливий. Він здійснюється протягом постійної пізнавальної діяльності людини. Важливий когнітивний етап становлять студентські роки, коли відбувається становлення особистості, отримуються якості, необхідні для майбутньої професійної діяльності.

2. Естетичне виховання студентської молоді засобами української літератури є: по-перше, складний, системний, цілеспрямований процес, мета, завдання, зміст і методи якого визначаються, плануються та творчо реалізуються спеціально підготовленими педагогами для здійснення навчально-виховної діяльності, відповідно до завдань суспільства щодо формування підрастаючого покоління; по-друге, він спрямований на формування

естетичних якостей особистостей, а саме: здатності сприймати, оцінювати та створювати прекрасне, вмінь та навичок естетичної діяльності, художнього смаку тощо; по-третє, естетичне виховання необхідно розглядати, з одного боку, як головну складову процесу естетичного розвитку, а з іншого - як складову процесу загального розвитку особистості.

Водночас із формуванням естетичних здібностей здійснюється розвиток сутнісних якостей особистості, які впливають на її становлення та подальший всебічний розвиток.

3. Обґрунтовано педагогічні умови забезпечення ефективності процесу виховання морально-ціннісних орієнтацій студентів засобами творів художньої культури: утвердження у вищій школі культуротворчого підходу до процесу виховання студентів з урахуванням провідних їх потреб; удосконалення структури і змісту виховної роботи на заняттях гуманітарно-естетичного та суспільствознавчого циклів; забезпечення і практичне втілення педагогічних механізмів виховання морально-ціннісних орієнтацій студентів; урахування специфіки та виховних можливостей творів світової художньої культури в організації активної діяльності студентів, спрямованої на виховання ціннісних орієнтацій; впровадження діалогічної суб'єкт-суб'єктної моделі взаємодії студентів і викладачів в аудиторній і позааудиторній діяльності».

4. Процес реалізації моделі естетичного виховання студентів засобами української літератури здійснюється ефективно, якщо в процесі навчальної діяльності дотримуються наступні педагогічні умови: а) виявлення в змісті дисципліни (українська література) естетичного аспекту, зокрема її інтонаційно-образної своєрідності, і систематичне застосування на заняттях цілеспрямовано відібраного естетично орієнтованого навчального матеріалу; б) залучення методів і технологій навчання, спрямованих на активізацію естетичного ставлення студентів до навчального процесу і життя в цілому; в) забезпечення дидактичних умов (педагогічна підтримка проявів творчої ініціативи й активізація самостійної творчої діяльності студентів; цілеспрямований розвиток їх мотивації на естетичний розвиток; психологічно комфортна атмосфера на заняттях української літератури); г) створення освітнього середовища для підвищення рівня естетичного розвитку студентів.

Проведене дослідження не вичерпує всієї проблеми організації естетичного виховання студентської молоді в системі педагогічної освіти, зокрема заслуговують на увагу в майбутніх дослідженнях питання розвитку естетичних цінностей молоді в сучасному полікультурному просторі.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО В ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:

Статті у наукових фахових виданнях

1. Сивик О. Естетичне виховання студентів засобами класичної української літератури / О. Сивик // Молодь і ринок. – 2010. – №12. – С. 144-148.

2. Сивик О.А. Українська література як чинник духовного розвитку особистості / О.А. Сивик // Вісник інституту розвитку дитини: [збірник наукових праць] / Міністерство освіти і науки України; Національний

педагогічний університет імені М.П. Драгоманова; укл. В.П. Андрущенко – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – Випуск 14. – С. 103-111.

3. Сивик О.А. Українська література у школі та вузі: проблема визначення ефективності виховної сутності / О.А. Сивик // Соціальна робота та управління: соціологія, психологія, педагогіка, соціальна робота: Міжнародний збірник наукових праць НПУ імені М.П. Драгоманова / за заг ред. В.П. Андрущенко, А.О. Ярошенко, І.М. Ковчиної. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – Випуск 1. – С. 138-146.

4. Сивик О.А. Формування національної самосвідомості засобами української літератури / О.А. Сивик // Вісник інституту розвитку дитини: [збірник наукових праць] / Міністерство освіти і науки України; Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова; укл. В.П. Андрущенко. – К.: В-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – Випуск 15. – Серія: педагогіка. – С. 120-126.

5. Сивик О. Становлення художньої культури особистості як складової духовного життя через взаємодію творів мистецтва / О. Сивик // Молодь і ринок. – 2012. – № 12. – С. 159-163.

6. Сивик О.А. Роль мистецтва у системі естетичної діяльності майбутнього вчителя / О.А. Сивик // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Випуск 40: збірник наукових праць / за заг. ред. проф. В.Д. Сиротюка. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – С. 206-212.

7. Сивик О.А. Проблема реалізації естетично-виховного ідеалу у підручниках для загальноосвітніх навчальних закладів / О.А. Сивик // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Випуск 42: збірник наукових праць / за заг. ред. проф. В.Д. Сиротюка. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – С. 246-253.

Стаття у закордонному науковому фаховому виданні

8. Сызык О.А. Сущность эстетической культуры в воспитательном процессе / О.А. Сызык // Socialinis ugdymas: Social Education. – Nr. 4(36). – Vilnius: edukologija, 2013. – 286 s. – S. 222-231.

9. Сызык О.А. Теоретические аспекты формирования эстетической культуры личности / О.А. Сызык // Kulturowe aspekty edukacji. – Warszawa, 2013. – S. 55-63.

Матеріали науково-практичних конференцій

10. Сивик О.А. Літературна складова виховного процесу / О.А. Сивик // Наукова еліта як соціально-економічний фактор розвитку держав в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 жовтня 2010 року, м. Київ). – К., 2010. – С. 131-133.

11. Сивик О.А. Виховна спрямованість української класики на сучасних уроках літератури / О.А. Сивик / Сучасні напрямки викладання гуманітарних дисциплін в середніх та вищих навчальних закладах: мова, література, історія: матеріали Міжнародної наукової конференції (14-15 квітня 2011 року, м. Горлівка). – Горлівка, 2011. – С.172-175.

12. Сивик О.А. Естетично-виховна сутність художнього слова у творчій спадщині Тараса Шевченка / О.А. Сивик // Простір і час сучасної науки: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (19-21 квітня 2011 року,). – Ч.5. – С. 244-246.

13. Сивик О.А. Твори мистецтва у системі естетичного виховання особистості студентів / О.А. Сивик // Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи: збірник матеріалів III Міжнародної наукової конференції (13-14 травня 2011 року, м. Харків). – Харків, 2011. – С. 316-319.

14. Сивик О.А. Взаємозв'язок естетичного виховання та мистецтва / О.А. Сивик // Молода наука України. Перспективи та пріоритети розвитку: збірник матеріалів VII Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції (27-29 липня 2011 року, м. Одеса). – Одеса, 2011. – С. 120-122.

15. Сивик О.А. Формування виховного ідеалу у школярів у процесі вивчення української літератури / О.А. Сивик // Всеукраїнська наукова конференція молодих учених: збірник матеріалів (10-11 березня 2011 року, м. Умань). – Умань, 2011. – С. 203-205.

16. Сивик О.А. Роль художньої культури у естетичному вихованні особистості / О. Сивик // Актуальні проблеми педагогічної науки: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції (10-12 листопада 2011 року, м. Миколаїв). – Миколаїв, 2011. – С. 24-25.

17. Сивик О.А. Значущість української літератури в системі естетичного виховання особистості / О.А. Сивик // Zbór raportów naukowych. – Wrocław: Wydawca: Sp. Z o.o. "Diamond trading tour" (28.09.2013-30.09.2013). – S. 28-29.

АНОТАЦІЇ

Сивик О.А. Розвиток естетичного виховання студентської молоді в системі педагогічної освіти України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2014.

У дисертаційному дослідженні проаналізовано проблеми становлення та розвитку теорії і практики естетичного виховання студентської молоді у вищій школі; розкрито зміст поняття «естетичне виховання» та обґрунтовано його як педагогічну категорію; визначено поняття і принципи естетичного виховання в процесі естетико-орієнтованого навчання української літератури; виявлені естетичні цінності в системі орієнтації молоді; окреслено завдання естетичного виховання студентів з урахуванням їх потреб і переваг; обґрунтовано умови впровадження естетичного виховання в процес естетико-орієнтованого навчання української літератури в системі вищої освіти; розроблено модель естетичного виховання студентів ВНЗ засобами української літератури.

Ключові слова: естетичне виховання, педагогічна освіта, студентська молодь, естетичне виховання засобами української літератури.

Сывык О.А. Развитие эстетичного воспитания студенческой молодежи в системе педагогического образования Украины (вторая половина XX – начало XXI века). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2014.

В диссертационном исследовании проанализированы проблемы становления и развития теории и практики эстетического воспитания студенческой молодежи в высшей школе; раскрыто содержание понятия «эстетическое воспитание»; определено понятие и принципы эстетического воспитания в процессе эстетико-ориентированного обучения украинской литературы; обнаружены эстетические ценности в системе ориентации молодежи и выделены задания эстетического воспитания студентов с учетом их потребностей и преимуществ; обоснованы условия внедрения эстетического воспитания в процесс эстетико-ориентированного обучения украинской литературы в системе высшего образования; разработана модель эстетического воспитания студентов вузов средствами украинской литературы.

Показано, что уровень эстетического воспитания личности - сложное структурное образование, которое включает ряд взаимосвязанных между собой элементов. К ней входят как теоретическое освоение эстетики, литературы, истории и теории разных видов искусства, так и, главным образом, практическое ознакомление со многими классическими и современными художественными произведениями, в процессе чего весь запас знаний, воспринятый личностью в течение жизни, закреплен в памяти художественной информации. К основным факторам эстетического воспитания человека в развитом обществе относится воспитание: в труде и других видах человеческой деятельности; под воздействием окружающей наглядной среды; через влияние произведений искусства; в ходе занятий художественной самодеятельностью; теоретическое эстетическое воспитание. Все факторы эстетического воспитания органически взаимодействуют между собой. Особенно важно развить стремление человека к повышению своей эстетичной и художественной культуры, стимулировать его потребность в непрерывном глубоком и разностороннем самообразовании и самовоспитании. Уровень эстетического воспитания зависит от степени эстетической активности самой личности, а все факторы направлены именно на то, чтобы ее развивать и стимулировать.

Процесс эстетического воспитания личности сложен и противоречив. Он осуществляется на протяжении всей жизни, одним из важных моментов в которой являются студенческие годы, когда происходит становление личности, получают качества, необходимые для будущей профессиональной деятельности.

Эстетическое воспитание студенческой молодежи средствами украинской литературы является: во-первых, сложным, системным, целеустремленным процессом, цель, задание, содержание и методы которого определяются,

планируются и творчески реализуются специально подготовленными педагогами для осуществления учебно-воспитательной деятельности, в соответствии с заданиями общества относительно формирования подрастающего поколения; во-вторых, он направлен на формирование эстетических качеств личностей, а именно: способностей воспринимать, оценивать и создавать прекрасное, умений и навыков эстетической деятельности, художественного вкуса и тому подобное; в-третьих, эстетическое воспитание необходимо рассматривать, с одной стороны, как главную составляющую процесса эстетического развития, а с другой - как составляющую процесса общего развития личности.

В то же время с формированием эстетических способностей осуществляется развитие сущностных качеств личности, которые влияют на ее становление и последующее всестороннее развитие.

В исследовании научно обоснованно педагогические условия обеспечения эффективности процесса воспитания морально ценностных ориентаций студентов средствами произведений художественной культуры: утверждение в высшей школе эстетического подхода к процессу воспитания студентов с учетом ведущих их потребностей; усовершенствование структуры и содержания воспитательной работы на занятиях гуманитарно эстетического и обществоведческого циклов; обеспечение и практическое воплощение педагогических механизмов воспитания морально ценностных ориентаций студентов; учет специфики и воспитательных возможностей произведений мировой художественной культуры в организации активной деятельности студентов, направленной на воспитание ценностных ориентаций; внедрение диалогической субъект-субъектной модели взаимодействия студентов и преподавателей в аудиторной и позаудиторной деятельности».

Показано, что процесс реализации модели эстетического воспитания студентов средствами украинской литературы осуществляется эффективно, если в процессе учебной деятельности придерживаются следующие педагогические условия: а) выявление в содержании дисциплины (украинская литература) эстетического аспекта, в частности ее интонационно-образного своеобразия, и систематическое приложение на занятиях целеустремленно отобранного эстетического ориентированного учебного материала; б) привлечение методов и технологий обучения, направленных на активизацию эстетического отношения студентов к учебному процессу и жизни в целом; в) обеспечение дидактичных условий (педагогическая поддержка проявлений творческой инициативы и активизация самостоятельной творческой деятельности студентов; целеустремленное развитие их мотивации на эстетическое развитие; психологически комфортная атмосфера на занятиях украинской литературы); г) создание образовательной среды для повышения уровня эстетического развития студентов.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, педагогическое образование, студенческая молодежь, эстетическое воспитание средствами украинской литературы.

Syvyk O.A. The development of aesthetic education of student youth in the system of pedagogical education in Ukraine (the second half of XX - the beginning of XXI century). – On rights of a manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate of pedagogical sciences, speciality 13.00.01- Theory of Pedagogic and History of Pedagogic. - National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, 2014.

In dissertation research analyzes the problem of the formation and development of the theory and practice of aesthetic education of students in High School; the meaning of the concept «aesthetic education» is revealed and it proved as a pedagogical category; the concepts and the principles of aesthetic education are determined in the process of aesthetic-based learning of Ukrainian literature; aesthetic values are found in the system of youth targeting and the tasks of aesthetic education of students with the regard to their needs and preferences are selected; the conditions of implementation of aesthetic education are proved in the aesthetic-based process of learning Ukrainian literature in High School; the model of aesthetic education of university students is elaborated by means of Ukrainian literature.

Keywords: aesthetic education, pedagogical education, student youth, aesthetic education by means of Ukrainian literature.